

FOTOGRAFIA

SÍLVIA MARIMON MOLAS
BARCELONA

Amb l'ascens del nazisme, la fotògrafa d'origen jueu i polonès Margaret Michaelis (Dziedzice, Polònia, 1902 - Melbourne, Austràlia, 1985) va abandonar Berlín i va decidir exiliar-se a Barcelona de la Segona República. Tres mesos després el Grup d'Arquitectes i Tècnics Catalans per al Progrés de l'Arquitectura Contemporània (GATCPAC) la va contractar perquè fes un fotoreportatge del Barri Xino de Barcelona. Havia de fotografiar les entranyes del barri i mostrar la insalubritat, la falta d'infraestructures, les canonades desgastades... per a una exposició que es va fer al subsol de plaça Catalunya per justificar la necessitat de fer el pla Macià, també conegut com el pla Nova Barcelona.

Però Michaelis va anar més enllà. "Es va acostar a la gent, es va guanyar la seva confiança i la va fotografiar en aquests espais", diu Dolors Rodríguez Roig, historiadora de l'art i comissària de l'exposició *Margaret Michaelis*. Són cinc dies pel Barri Xino, que es poden veure a l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona (AFB) fins al 31 d'octubre. El pla Nova Barcelona no es va arribar a executar mai però la intimitat de les cases d'aquells carrers estrets ens ha pogut arribar gràcies a les instantànies d'aquesta dona de mirada curiosa.

Proximitat

"Michaelis s'acosta a les persones i defuig l'estigmatització"

Acostar-s'hi vol dir sovint deixar de banda els prejudicis, i si bé el GATCPAC volia mostrar el mal estat de terrasses i patis interiors, les habitacions amb poca llum i les cuines sense ventilació, Michaelis ensenya moltes coses més: dones amb la mirada concentrada i cosint a casa, nens rient i jugant amb cadires i barrets de paper, o tot de veïnes de mirada sorneguera al costat de la dependenta d'una merceria. Si bé hi ha hagut moltes exposicions dels carrers del Barri Xino, a vegades amb càmeres mig amagades i dispars ràpids, poques han mostrat el que hi havia a l'altre costat de la porta: "Michaelis s'acosta a les persones i defuig l'estigmatització", diu la comissària.

A la Barcelona dels anys 30 hi havia fotògrafs consolidats amb estudis reconeguts. Per què el GATCPAC la va escollir per a aquest encàrrec? Michaelis va anar a viure al carrer Rosselló 35, 4t 1a, on també tenia l'estudi, amb el seu marit, l'arqueòleg i anarcosindicalista Rudolf Michaelis. "No hi ha documentació que ens permeti saber si van compartir habitatge o només vivien al mateix bloc amb l'escriptor Helmut Rüdiger i la seva dona Dora, però segurament ells la van posar en contacte amb el GATCPAC", diu Rodríguez Roig. A més, l'edifici l'havia dissenyat Josep Lluís Sert. Sigui com sigui, el GATCPAC va decidir que la fotògrafa d'origen polonès era la persona adequada. "Crec que van escollir Michaelis perquè tenia tot el temps del món i per la seva

La fotògrafa que va entrar a les cases del Barri Xino

L'Arxiu Fotogràfic mostra les fotografies que va fer Margaret Michaelis per encàrrec del GATCPAC

01. Carrer de l'Arc del Teatre, 41.
02. Carrer de l'Om, 10 d'abril del 1934.
03. Carrer de Sant Oleguer, 20. 12 d'abril del 1934.
04. Carrer de l'Om.

MARGARET MICHAELIS
(ARXIU FOTOGRÀFIC DE BARCELONA)

manera de treballar. Establia contacte amb la gent, era respectuosa i els veïns no en desconfiaven. Hi ajudava el fet que era fotògrafa i no fotògraf", detalla la comissària.

Michaelis era molt acurada i va detallar al revers de les fotografies la data i el lloc on s'havien fet. Va anar al Barri Xino durant cinc dies, del 9 al 13 d'abril del 1934. Cada dia es movia per carrers diferents i, a vegades, l'acompanyaven arquitectes del GATCPAC. En una de les imatges, per exemple, es pot veure Sert (també era un gran fotògraf) recolzat en una paret amb Antoni Bonet Castellana, esperant-la mentre ella fotografiava un nen amb un gos als braços. L'exposició mostra les imatges que feien els arquitectes del GATCPAC al costat de les que va fer ella i les mirades són força diferents. Ella buscava les persones, ells miraven sobretot els edificis.

Informació inèdita

La informació que va anar apuntant la fotògrafa de manera tan meticulosa ha permès també obtenir informació inèdita sobre aquells dies d'abril. "És la primera vegada que s'investiga aquest fons fotogràfic del GATCPAC, que és a l'AFB, i l'he encreuat amb el fons de l'arxiu del GATCPAC, que és al Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (COAC), el de l'arquitecte Josep Torres Clavé i el de Margaret Michaelis a la National Gallery d'Austràlia", diu la comissària. Amb els noms dels carrers que va anar apuntant Michaelis al revers, Rodríguez Roig ha pogut dibuixar en un mapa dues zones molt concretes del Barri Xino: "És probablement on es volien enderrocar més edificis per higienitzar el barri". La detallada informació que va apuntar la fotògrafa a la seva factura també ha permès desfer un altre malentès. "Sempre s'havia pensat que Michaelis havia vingut a Barcelona el 1932, perquè dues de les fotografies de l'exposició són del Barri Xino d'aquella època, però hem pogut comprovar que no va venir aquell any i que les fotografies les va fer en realitat l'arquitecte grec Isaac Saporta", explica la comissària.

Aquells cinc dies d'abril, Michaelis va fer altres fotografies que no formaven part de l'encàrrec del GATCPAC i que es poden veure a l'exposició. La fotògrafa va entrar al número 17 del carrer d'en Robador, a Cal Peret, també coneguda com la Taverna dels Tenors. El local ja no existeix però Michaelis en va immortalitzar la seva gent: un cuiner davant de cargols i musclos, un home tocant la guitarra i un altre cantant, una parella que parla mentre un carterista intenta robar el moneder a la senyora, o un home enllustrant sabates mentre una dona, al fons, mira fixament la càmera. La fotògrafa va continuar treballant per al GATCPAC i va fotografiar l'edifici Astòria, l'escola de Palau-solità i Plegamans i la Torre Eugènia. Amb l'esclat de la Guerra Civil va passar a treballar per al Comissariat de Propaganda i va anar al front com a reportera gràfica. També va treballar per a la CNT-FAI. El gener del 1937 es va divorciar del marit i el 1938 va anar a Londres. L'agost del 1939 va agafar un vaixell rumb a Austràlia i va continuar fent fotografies però mai més com a reportera.